

TEZAU LITURGIC
1 IUNIE
SF. IUSTIN POPOVICI

VIATA
SF. MUCENIC
IUSTIN
FILOSOFUL

BELGRAD, 1974

Архимандрит ЈУСТИН Поповић

ЖИТИЈА СВЕТИХ

1. ЈУНИ

ЖИТИЈЕ И СТРАДАЊЕ СВЕТОГ МУЧЕНИКА ЈУСТИНА ФИЛОСОФА

Свети мученик Христов Јустин роди се у Сирији Палестинској, у пределима Самарије, у граду који се првобитно звао Сихем, а доцније[1] би назван Неаполис Флавија.[2] Отац његов Приск беше знатан пореклом, али незнабожац по вери; а и сам Јустин беше идолопоклоник пре но што се просвети светлошћу свете вере. Имајући од младости велику љубав за истину, он успевахе у наукама које се изучаваху у грчким незнабожачким школама, јер беше врло бистар. Изучивши беседништво, он жуђаше за философијом, и у почетку он постаде ученик једнога философа - стојика[3], желећи да упозна њихово учење. Јустин је горео од жеље да сазна истину о Богу, шта је Бог. Но проведши неко време код овог стојичког философа, он од њега не сазнаде ништа о Богу, пошто стојик овај не знађаше Бога, нити сматраше потребним учење о Богу. Стога Јустин напусти овог учитеља и оде код другога, философа - перипатетика[4], који је сматран за мудрог. Не прође много дана, а овај

се философ стаде погађати са Јустином око плате, не желећи да га учи забадава. Видећи среброљубивост његову, Јустин осети презрење према њему као према среброљупцу, и изведе закључак да је он недостојан називати се философом, пошто не зна да презире световна богатства.

Тако Јустин са тих разлога одбаци стојике и перипатетике. Но жудећи силно за истинском философијом, која би га привела к познању Бога, он приступи к неком чувеном учитељу философу - питагорејцу. А овај наложи Јустину да најпре изучава астрономију, геометрију, аритметику, музику и неке друге науке, тврдећи да су оне неопходне за овај живот. Размишљајући о томе, Јустин увиде да му је за изучавање ових наука потребно много година, а од њих нема никакве користи за душу. И пошто и од овога учитеља не чу ништа што би задовољило жељу срца његовог, које се из дана у дан све јаче распаљиваше божанском љубављу, Јустин напусти и њега.

Затим се Јустин обрати једноме од платоничара,[5] којих се мудрост у то време веома славила и много поштовала. Овај философ платоничар обећа Јустину да га од подобија телесних предмета научи познању бестелесних, од подобија земаљских - познању небеских, од

разумевања идеја - разумевању Бога. Јер претпостављани завршетак ове платоничарске философије био је: прелаз од познања идеја ка познању Бога. Блажени Јустин пристаде на то, надајући се да ће постићи циљ својих стремљења - божанску мудрост: познати Бога и испунити се благодаћу Његовом. И код овог учитеља он остаде доста времена, и убрзо изучи Платонова основна начела и поставке, и постаде међу јелинима философ савршен и славан. Али овим путем Јустин још не могаше достигнути истинско хришћанско богопознање, пошто грчки философи не прослављаху Бога као Бога, него претвараху славу вечнога Бога у обличје смртога човека и птица и четвороножаца и гадова. Ипак Јустин имађаше извесну духовну утеху, упражњавајући се у богомислију и поучавајући се у богопознању, уколико то могаше постигнути његов ум, још непросвећен истинским учењем.

Шетајући једном сам изван града на усамљеном месту близу мора, и размишљајући о разним философским умовањима, Јустин угледа једног непознатог чесног старца, украшеног седином. Пошто он пажљиво посматраше старца, старац га упита: Да ли ме познајеш, те ме тако пажљиво посматраш? - Не познајем те, одговори Јустин, него се чудим што те видим у

овом пустом месту, где нисам очекивао да сретнем никога. Старац на то рече: Рођаци моји одоше на ову страну; очекујући њихов повратак, ја им изађох у сусрет, да бих их могао угледати издалека. А ти, шта овде радиш? Јустин одговори: Ја волим усамљене шетње, да бих несметано размишљао о философским питањима. Старац га упита: Какву корист добијаш од философије? Јустин одговори: Шта корисније може човек наћи од философије? Она је просветитељка ума, вођ и наставница свакоме расуђивању, руководитељка живота; ко је добро упозна, као у огледалу види незнање и заблуде других; без философског учења и правилне употребе разума мудрост не може постојати. Зато сваки човек треба да се учи философији, да би знао шта је корисно а шта није, чега се држати а шта одбацити. Старац упита: Но доноси ли философија блаженство човеку? Јустин одговори: Зацело доноси. Старац упита: Реци ми онда, шта је философија, и које је блаженство од ње? Јустин одговори: Философија је разумевање свега постојећег и познање истине; а њено блаженство је награда тог самог разумевања и мудрости.

Старац упита: Ако се истина познаје помоћу правилног философског разумевања, онда кажи шта је Бог? Јустин одговори: Биће које се

никада не мења већ је свагда подједнако, и узрок је свега постојећег, - ето, то мислим да је Бог. Старцу се допаде овај одговор, па настави са питањима: Да ли у свему постојећем има један општи разум? За некога ко је вичан у извесном занату, каже се да разуме тај занат: било то земљомерење, морепловство или лекарство; не важи ли то исто и у погледу осталих божанских и човечанских ствари? Стога ми још реци: има ли такав разум, из кога се рађа познање и божанских и човечанских ствари? - Несумњиво има, одговори Јустин. На то старац упита: Шта онда, је ли једно и исто: разумети Бога, или разумети музику, аритметику, астрономију, или ма шта слично томе? Јустин одговори: Ни у ком случају, јер једна је ствар знати Бога, а друга - знати неку науку, занат, уметност.

На то старац рече: Добро си одговорио, јер нека знања ми добијамо или од слуха и учења или од посматрања предмета сопственим очима. Ако би ти, на пример, неко причао да у Индији постоји такав и такав звер, који не личи на друге зверове већ се по својим особинама потпуно разликује од њих, ти га не би могао знати, не видевши га својим очима, нити би могао другоме причати о њему да претходно ниси чуо казивање о њему. А сада те питам:

како ваши јелински философи могу правилно разумети о Богу или што истинито рећи о Њему, када никакво познање немају о Њему, пошто Га никада нису ни видели ни чули? Јустин одговори: Оче, сила Божанства се не гледа телесним очима, као што људи гледају извесна жива бића на земљи, него се само умом Бог може постизати, као што каже Платон, чијег сам учења следбеник.

Старац га онда упита: Постоји ли у нашем уму нека сила тако способна и толико моћна, помоћу које би могли постићи невидљиво пре но што помоћу телесних чувстава познамо и схватимо ма коју ствар? Јустин одговори: Заиста постоји таква сила; Платон је назива оком ума које је, по његовом учењу, дато човеку да би, очишћено и просвећено учењем философије, могло гледати саму истину божанску, која је узрок свима стварима, постизаваним умом. Та пак истина нема обличје, нити какво подобје, нити узраст, нити ишта што се може видети телесним очима, него је Биће изнад свих бића, непостижно, неисповедљиво, једино добро и лепо; самим тим Бићем од почетка је засађена у благородним душама жеља за познањем Њега, јер Он воли да Га те душе знају и виде.

Старцу беше пријатно слушати овакве речи, али ипак не беше сасвим задовољан овим Јустиновим расуђивањем о Богу, по учењу Платоновом, као несавршеним и, не слажући се с Платоном, рече: Ако Платон тако учи, као што ти исповедаш, зашто онда он сам не позна и не докучи истину Божју? Говорећи да је Бог невидљив и непостижан, он се видљивој твари, небу, звездама, дрвећу и камењу, истесаним у обличју човечјем, клањао као самоме Богу и, претварајући истину Божју у лаж, држао се идолопоклонства, и томе учио друге. Стога сматрам да Платон и остали јелински философи не поседују прави разум, који може постићи истинско познање Бога: "јер они залудеше у мислима својим, и помрачи се неразумно срце њихово; кад се грађаху мудри, полудеше" (Рим. 1, 21-22). Са сигурношћу рећи ћу: ум људски, не упућен Духом Светим и не просвећен вером, никако није у стању да позна и разуме Бога.

Док старац говораше то и многе друге ствари о правом богопознању и истинском богопоштовању, и о осталим божанским предметима, изобличујући заблуде јелинских философа, Јустин се дивљаше. Затим упита: Где онда, и каквог учитеља може човек наћи који би га упутио на истину, ако у Платону и у осталим философима нема истине?

Тада му старац стаде казивати о светим пророцима, говорећи: У врло давна времена, далеко пре свих философа, беху неки људи, свети и праведни и угодни Богу; испуњени Светога Духа, они предсказиваху о ономе што се сада збива. Ти људи називају се пророци. Они једини пре свих познаше истину и, објављујући је људима, они се никога не постидеше нити побојаше; и нико их ничим не могаше убедити, да макар у једној речи одступе од истине; и ташта слава их не могаше победити. Све што они у откривењима од Бога добише или видеше или чуше, они казиваху чисто, просто, тачно и неустрашиво. Њихови списи постоје и сада; ко их са вером чита, доноси му много користи и просвећују му ум к познању истине. Ови свети пророци потврђују своје речи не виспреноречивошћу или софистичким доказима или умозакључцима, већ простим говором казују саму истину. Јер они сами, без икаквих софистичких разлагања, беху најсигурнији сведоци истине, јер су веровали у јединог истинитог Бога, Створитеља свега, и унапред објављивали долазак у свет Његовог Сина, Господа Христа. И нема сумње, пророци заслужују веру, пошто се нека предсказања њихова већ испунише, а друга се сада испуњују. Истинитост пак неких својих предсказања они

потврђиваху чудесима, чинећи дивна дела силом благодати Божје, даване им одозго, што лажни, не од Бога постављени пророци, никада не могуше чинити, већ само заплашише људе неким демонским привиђењима и маштаријама.

Пошто тако поразговара са Јустином, овај непознати блажени муж рече најпосле Јустину: Пре свега моли се прилежно истинитоме Богу да ти отвори врата светлости, јер само онај може видети и разумети оно што је Божје, коме сам Бог изволи открити; а открива Он свакоме који Га тражи молитвом и приближује Му се љубављу.

Рекавши то, старац оде од Јустина и постаде невидљив: и никада потом Јустин не могаде нигде пронаћи и видети овога човека. Шта Јустин осети у срцу свом по старчевом одласку, казао нам је потом он сам у разговору свом са славним Јеврејином Трифоном: "Огањ неки разгоре се у мени, распаљујући ми дух чежњом за Богом, и порасте у мени љубав према светим пророцима и према оним људима који су пријатељи Христови. Размишљајући о старчевим речима, ја дођох до закључка да је философија коју ми он објави - једина истинска философија, и стадох читати пророчке и апостолске књиге, и од њих постадох истински философ, то јест истински хришћанин".

Казавши то касније Трифону о себи, блажени Јустин обавести потомство о почетку свога обраћења к Богу, да од оног непознатог мужа, као с неба послатог, он би упућен на прави пут.

После тог душекорисног разговора са богонадахнутим старцем, Јустин се одмах даде на тражење хришћанских књига, и стаде са великим усрђем читати Божанска Писма. Древна пророчанства сибила[6] он упоређиваше са предсказањима светих пророка о Христовом оваплоћењу од Пречисте Дјеве, о Његовом добровољном страдању, о будућем Суду и о завршетку видљивог света; и видевши потпуну сагласност међу њима, он се дивљаше, и под унутрашњим руководством Светога Духа он постепено залажаше у све савршеније и савршеније познање Бога и Сина Божја. Из дана у дан у њему се појачаваше духовна топлота к побожности и, нагињући хришћанској вери, он се подсмеваше у себи јелинском безумљу. Но у то време постојаху извесне сметње, које не мало ометаху добру намеру душе у њеном стремљењу ка хришћанском благочешћу; то беху честа и љута гоњења на хришћане, и многе срамне, стидне и нечувене клевете, које су незнабошци лажно износили против хришћана, као да хришћани на својим ноћним богослужењима, када погасе светњаке, уједно са тим гасе и свећу

чистоте, узајамно се оскврњујући нечистотом, и као да, слично зверима, једу људско месо. Таквим и сличним гнусним пањкањима незнабошци и Јевреји срамоћаху невинне хришћане међу свима народима. Лажи неваљалих и безумних људи веровало се као суштој истини; и сви неверници мржаху хришћане, људе праведне и свете, гнушаху их се и ненавиђаху их као највеће безаконике, одговорне за тешке грехе, и предаваху их на љуте и разноврсне муке и смрти.

Овакве ствари спочетка одвраћаху Јустина од намере да се присаједини хришћанима; но ипак он није много веровао оптужбама, изношеним против хришћана, знајући добро да народни неразумни суд често невинне осуђује као кривце, чисте осрамоћује као развратнике, и праведнике жигоше као грешнике. Видећи хришћане како неустрашиво одговарају на судовима, како су храбри у мукама, како сва видљива блага овога света презиру као ђубре, како се добровољно предају на муке за Господа свог, и како хитају на смрт као на пир, Јустин расуђиваше у себи овако: Није истина што се говори о хришћанима, као да они чине такве гадости, јер страстољубиви грешник, који необуздано задовољава телесне жеље и тражи насладе у једењу људског меса, боји се смрти, не

подноси муке, не предаје себе добровољно на ране него их избегава; а кад допадне каквог суда, стара се на све могуће начине да се извуче, и не жали средства да се откупи од казне, да би потом могао живети безболно и, користећи се телесним здрављем, још више задовољавати своје пожуде. Но хришћани нису такви: они добровољно изабирају да страдају за Христа у кога верују, и претпостављају смрт животу, - како се онда може налазити у њима такво грехољубље?

Расуђујући тако, Јустин се брижљиво распитиваше о животу хришћана, и потпуно се убеди да они пребивају чисто и непорочно у страху Господњем, будно чувају своје целомудрије, постом и уздржањем умртвљују себе сваки дан, често се моле, и непрестано се обучавају у свима добрим делима. Убедивши се потпуно у све то, Јустин веома заволе хришћане, приљуби се уз њих свим срцем, и прими свето крштење. И постаде велики поборник Христове вере, борећи се усменом и писаном речи са јелинима и са Јеврејима. И постаде непобедив војник Христов, и силан и храбар подвижник.

Иштући спасење душа људских, блажени Јустин је обилазио разне земље, учећи и проповедајући о имену Христовом, и обраћајући

неверне од заблуде њихове к Богу. Дође он и у Рим, као философ, у философској долами, са ученицима својим.

И пошто многи долажаху к њему ради учења, он основа школу, и под видом световне философије он учаше истинској хришћанској философији. Сревши тамо јеретичког првака Маркиона,[7] он му јуначки противстаде, и написа књиге против јереси његове, као и против других јеретичких учења. Тамо у Риму бејаше неки незнабожачки философ - циник,[8] Крискент, велики непријатељ хришћана. С овим нечестивим философом истински хришћански философ свети Јустин непрестано вођаше борбу, препирући се с њим и пишући књиге против њега. Овај циник, проводећи поган и веома незакон живот, мрзео је хришћане због њиховог целомудреног живота по Богу, и завидео доброј слави Јустиновој, пошто је Јустин био слављен и поштован од свих Римљана због своје богонадахнуте мудрости и свог чистог и непорочног живота. У злоби својој циник је клеветао хришћане, лажно их оптужујући за многа срамна дела, да би у очима народа оцрнио Јустина и његове једноверце, и подигао народ противу њих. Слушајући то и гледајући, свети Јустин говораше: Ја желим да страдам за веру Христову и да будем убијен од неверника; и

мислим да ће ме смрт снаћи преко овог циника Крискента, човека безумног, који више воли гордост него мудрост, и није достојан да се назива философом, јер се усуђује јавно тврдити ствари које не зна поуздано, како су хришћани тобож безбожници, немају Бога, и чине многа гнусна безакоња. Тако он хули на нас из мржње и злобе, и гори је од простих људи, јер се ови не усуђују говорити о стварима које не знају.

У то време цароваше у Риму Антонин Пиј (138-161 год.), наследник Адријанов. Сам Антонин не беше љут на хришћане; ипак су, на основу наредби ранијих царева, нечестиви идолопоклоници који су били на власти, гонили и убијали хришћане из велике мржње према њима, а и из користољубља, да би се дочепали њихових имања. И не толико због исповедања имена Христовог, колико због лажних клеветничких оптужби, они извођаху хришћане на суд, истјазаваху их и предаваху на разне смрти. У то време догоди се у Риму овај случај: нека жена незнабошкиња, која провођаше прљав живот, чувши од хришћана проповед о истинитом Богу и учење о целомудреном животу, о награди праведника и о мукама грешника, би ганута и поверова у Христа. Свога пак мужа, ревносног идолопоклоника, огрезлог у телесним нечистотама, саветоваше на све

могуће начине са жељом да га упути на уздржавалачки живот и обрати к истинитој вери. Но када виде да га никако не може поправити, она тражаше начин да раскине брак са њим, да не би више живела заједно с њим и скврнавила себе његовом нечистотом. Муж пак, дознавши који хришћанин научи његову жену хришћанској вери, оде код градоначелника и пожали му се на тог хришћанина, коме беше име Птоломеј. Слуга Христов Птоломеј би ухапшен, и дуго држан у смрдљивој тамници. Затим га градоначелник изведе на суд, и осуди на смрт. У време тог неправедног суђења стајаше тамо неки човек, по имену Лукије, па видевши где блажени Птоломеј би невин осуђен, рече неправедном судији: За какву кривицу, градоначелниче, предајеш на смрт човека који не заслужује смрт? Он није ни прељубочинац, ни насилник, ни убица, ни лопов, ни разбојник, нити је ухваћен у ком другом безакоњу. Његова је једина кривица што је изјавио да је хришћанин.

Грозно погледавши на њега, градоначелник га јаросно упита: Да ниси и ти из броја хришћана? Лукије одговори: Да, хришћанин сам. - Тада градоначелник нареди да и њега предаду на смрт. Но овој двојници хришћана придружи се и трећи, друг њихов, који

велегласно објави да је хришћанин, те сви троје положише за Христа душе своје.

Сазнавши за ово неправедно погубљење светих, блажени Јустин се веома ожалости. И написавши Апологију (Одбрану)[9] хришћана и хришћанског учења, он је предаде цару и синовима његовим и целом сенату, неустрашиво готов на муке и смрт за Христа. Цар пажљиво прочита Апологију, удиви се мудрости хришћанског философа, и не само што се не наљути на њега и не предаде га на смрт, него чак похвали ум његов. У тој Апологији свети Јустин изобличи лажност незнабожачких богова, јасно приказа силу Христову, доказа да су клевете на хришћане лажне, и показа да је живот хришћана целомудрен и праведан. Ганут, цар издаде наредбу да хришћане не муче за исповедање имена Христова и да им не одузимају имовину, сем ако би неко био оптужен за кривицу, која заслужује суд и казну. Свети Јустин узе препис ове цареве наредбе, па отпуштен од цара, он по његовом одобрењу отпутова у Азију, где тада хришћани нарочито беху гоњени. И стигавши у Ефес у философској долами, коју до смрти своје није остављао, свети Јустин свима објави и објасни наредбу цареву, и разасла је у тамошње покрајине и градове. И настаде мир у Цркви Христовој, гоњење

престаде на извесно време, и би радост велика вернима. Боравећи у Ефесу, свети Јустин имаде препирку са мудрим равиним јеврејским Трифоном, и однесе победу над њим, позивајући се на књиге Старога Завета. О тој препирци, као и о споменутој Апологији, опширно се говори у Јустиновом спису: "Разговор са Трифоном Јеврејином".

Пошто проведе доста времена у Ефесу, понова крену натраг у Италију. И, по угледу на Апостоле, он свуда на путу проповедаше Христа, и препирући се с Јеврејима и с јелинима, он их обраћаше у свету веру, а верне утврђиваше. А кад дође у Рим, на њега се са страховитом мржњом и силном злобом окоми гореспоменути незнабожачки философ Крискент циник. Често водећи препирку са њим, свети Јустин га увек побеђиваше и пред свима посрамљиваше. Не могући одупрети се Јустину, и не знајући шта друго да ради, злобни Крискент га многим лажима оклевета пред римским судом. Свети Јустин би ухапшен и, као кривац, мучен у оковима. Но кад га судише на суду, на њему се не нађе никаква кривица. А завидљивац Крискент, бојећи се да Јустина не пусте на слободу, спреми тајно смртоносни отров, и на лукав начин отрова непобедивог војника Христовог. Али се зби оно што писаше св.

Јустин у својој I Апологији: "Ви нас можете убијати, али нам не можете нашкодити".

Тако сконча[10] истински философ хришћански, свети Јустин, оставивши за собом многе списе, веома корисне Цркви Христовој, јер су испуњени мудрошћу Светога Духа. И представши подвигоположнику Христу Господу, он доби од Њега венац мученички и би увршћен међу свете Мученике, који славе Свету Тројицу, Оца и Сина и Светога Духа, кроза све векове, амин.

НАПОМЕНЕ:

1. У првом веку после Христа, када Римљани освојише Палестину.
2. Садашњи Наблус.
3. Оснивач стојичког учења - Зенон, трећи век пре Христа; циљ стојичког учења беше практичног карактера: научити се господарењу над страстима и равнодушности према свему што се збива.
4. Перипатетици - следбеници Аристотела (четврти век пре Христа), учили су да свако познање има свој основ у искуству.
5. Платон (четврти век пре Христа) учио да су идеје о Богу, о души, о истини, о добру,

урођене, и да су оригинали земаљских духовних стварности у небеском свету.

6. Сибиле - предсказивачице будућности код Грка и Римљана.
7. Маркион је припадао јеретицима - гностицима; учио је, да је видљиви свет створен не Богом, него нижим Силама Његовим; одбацивао је Стари Завет.
8. Циници (оснивач учења - Антистен, 4. век пре Христа) су доводили до крајности учење о простоти у животу, одбацујући науку, уметност и сву спољну културу.
9. Познате су две Апологије св. Јустина: прва, написана не пре 150 године, има 68 глава, у њој се он стара да хришћанима издејствује покровитељство цара Антонина; друга, написана око 162. године, њоме жели да цара Марка Аврелија приволи на блажије поступање према хришћанима. У својим Апологијама св. философ говори "у име неправедно мржених и гоњених хришћана".

Свети Јустин скончао 165-166. године

